

عناصیر ایران ۹ |

۱ به کوشش محمد علی سلطان ۱

نهیضت لشروعیط در کرمانشاهان

از آرشیو آیت الله حاج شیخ محمد مهدی کرمانشاهی (فیض مهدوی)
و لیدر ملیون کرمانشاهان

سلطانی، محمدعلی، ۱۳۳۶ -

اسناد نهضت مشروطیت در کرمانشاهان از آرشیو آیت الله

حاج محمد مهدی کرمانشاهی (فیض مهدوی) لیدر ملیون

کرمانشاه/ به اهتمام محمدعلی سلطانی. تهران: مؤسسه

تحقیقات و توسعه علوم انسانی، ۱۳۸۶، ۳۱۲ ص.

ISBN: 964-8168-99-7

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیها

ایران -- تاریخ -- انقلاب مشروطه، ۱۳۲۷-۱۳۲۴ قمری. -

کرمانشاهان -- اسناد و مدارک، مؤسسه تحقیقات و توسعه

علوم انسانی.

۵ الف ۸۶ س / ۱۴۰۵ DSR

۸۵ م - ۳۱۶۴۶

۹۵۵/۰۷۵

به کوشش |
ناشر |
نمایه سازی |
طراح جلد |
حروف نگار |
صفحه آرا |
شمارگان |
نوبت چاپ |
لیتوگرافی |
چاپ و صحافی |

| محمدعلی سلطانی

| انتشارات مؤسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی

| وحید دریاییگی

| حسن کریمزاده

| لیلی جمفری

| مرتضی انصاف منش

| ۱۲۰۰ نسخه

| اول / ۱۳۸۶

| ترمه

| رامین

| حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است

| تهران، خیابان زرتشت غربی، شماره ۷۶

| ۸۸۹۸۳۱۷۹ و ۸۸۹۸۳۱۸۰

| ۸۸۹۸۳۱۷۸

© |

نشانی |

تلفن |

نمبر |

مقدمه

سند یکی از استوارترین منابع نگارش تاریخ واقعی و مطمئن است که می‌تواند بدون دروغ و نقاب در مسیر راه آیندگان چون چراغ هدایت جلوه نماید، اسناد که شامل تمامی مکاتبات گذشته سلاطین و رجال و بزرگان علمی و اعتقادی و سیاسی و فرامین و احکام دیوانی و نامه‌های خصوصی و خانوادگی شخصیت‌ها می‌باشد، در طی دو دهه اخیر بیش از پیش مورد عنایت و استاد قرار گرفته و تألیفات تحقیقی تاریخی زمان ما را اعتباری شایسته بخشیده است، این که چرا در طی بالغ بر نیم قرن از سال‌های ۱۳۰۰ تا ۱۳۵۷ شمسی با تمام دسترسی بزرگان اهل قلم به اسناد معتبر از این منابع بی‌شک و ریب استفاده نمی‌شد به ماهیت سیستم پژوهشی آن روزگار برمی‌گردد و به همان سبب در آرشیو فعالان سیاسی و اجتماعی هزاران برگ، سند گویا در فراموشی و خاموشی تنفس پنهان داشتند و بسیاری در پیامدهای خواسته یا ناخواسته قلع و قمع شدند. ازجمله مراکز معتبر در مورد وثوق علمی و اعتقادی و سیاسی در غرب ایران بیت آیت‌الله آقا محمدمهدی کرمانشاهانی (فیض مهدوی) است که در انقلاب مشروطیت پایگاه اصلی تحرکات آزادیخواهان کرمانشاهی شمرده می‌شد و به موازات تبریز و تهران و اصفهان و گیلان در تکیا و تلاش برای نیل به آرمان ملت تپنده و پویا بود، و از آن دوره و ادوار ماقبل و مابعد، انبوه اسناد ارزشمندی در هر مقوله (علمی، اعتقادی، اجتماعی، سیاسی و...) در کنار کتابخانه منحصراً شایسته بیت مزبور وجود داشت، نقش برجسته آیت‌الله آقا محمدمهدی کرمانشاهانی در نهضت مشروطیت و عنایت بازماندگان ایشان به مسائل فرهنگی موجب گردید تا خلف‌الصدق آن مرحوم شادروان آیت‌الله حاج آقا جعفر فیض مهدوی اسناد علمی و تاریخی و به ویژه مدارک مربوط به مشروطیت را مجزا و

محفوظ نماید و به صیبه ارجمندشان سرکار خانم گیتی فیض مهدوی بسپارد تا در فقدان آن وارث صادق دستخوش تطاول و تخریب نگردد.

ضمن سپاس و تشکر و تقدیر از انجام رسالت آبابی و انسانی ایشان که با همکاری بی‌دریغ و عنایت و حسن نیت و محبت مجموعه مزبور را در اختیار قرار دادند که نمونه‌های علمی و اعتقادی آن در کتاب تاریخ تشیع در کرمانشاه چاپ و منتشر گردید و اکنون موارد مربوط به نهضت مشروطیت پس از بازخوانی و بررسی‌های لازم و طی مراحل تألیف و تنظیم تاریخی با فهرست موضوعی و... در یکصدمین سال بزرگداشت نهضت مشروطیت به جامعه پویندگان ارائه می‌گردد تا زوایای تاریخی این انقلاب پیشرو که مقدمه انقلاب‌های بزرگ جهانی و متقدم بر تحولات سیاسی در روسیه و چین و... بود، هرچه بیشتر روشن گردد، از ویژگی‌های مجموعه حاضر این که اکثر قریب به اتفاق اسناد آن برای نخستین بار چاپ و منتشر می‌شود، مکاتبات مربوط حاوی گزارش تحركات ایرانیان اهل علم در عراق عرب و ترکیه عثمانی و انتقال خبر موافق و مخالف مشروطه در حوزه علمیه عتبات عالیات و جهت‌گیری سران کرمانشاهی در این سو، عملکرد حکمرانان منصوب و مرتبه و شأن آیت‌الله آقا محمد مهدی کرمانشاهانی در نظر علما و اهالی و مبارزان و نیز موضوع اطلاع‌رسانی به موقع در آن برهه از زمان و پیام‌های دقیق و مؤثر و به‌جا از سوی علمای ثلاث نجف اشرف، نسبت به اقشار مختلف جامعه از ایلات و عشایر مرزی و رجال و سران مبارزه و طلاب و علما و... آینه تمام‌نمای سیمای مشروطیت در غرب ایران و کشور همجوار می‌باشد، که موارد اسنادی آنها جز به ندرت و اشاره در جای دیگری بدان پرداخته نشده است، شادروان آیت‌الله حاج آقا جعفر فیض مهدوی در نگهداری اسناد نهایت امانت را مرعی داشته تا جایی که انتقادات مخالفان پدرش مرحوم آیت‌الله آقا محمد مهدی و اعتراض تندروان و اتهام رادیکال‌ها را محفوظ داشته و در جمع اسناد به سلامت تمام قرار داده است.

در این پژوهش اهتمام لازم برای ارائه هر چه بهتر این اثر ارزشمند تاریخی انجام گرفته است، اکثریت مکاتبات که هر یک از سویی به مقصد رسیده است،

رسم الخط‌های متفاوتی را شامل می‌شد و نیز سطح دانش کاتبان آنها متفاوت بود که سعی تمام در بازخوانی صحیح و بازنویسی بایستهٔ سندها و تنظیم مطلوب آن به عمل آمده است، صحیح اغلاط در دو گروه [] و در مقابل لغت اشتباه، درج شده و در صورت نیاز سجاوندی لازم انجام شده است، در تنظیم اسناد به سبب ساختار مکتوب، در سه بخش تنظیم شده است: الف، اسناد دارای تاریخ صریح ب، اسنادی که با برداشت از مطالب مندرج در آنها براساس تاریخی وقوع مطالب ترتیب شده‌اند. ج، اسناد متفرقه بدون تاریخ که در متن آنها به طرح مسائل و مباحث مربوط به مشروطه و مشروطه‌خواهان پرداخته شده است، تمامی اسناد کدبندی و علاوه بر فهرست موضوعی در آغاز کتاب، موضوع هر سند و مبدأ آن (مهر، امضا) حتی‌الامکان مشخص شده است و نکات ناخوانا در اصل سند با ستاره تعیین گردیده، علاوه بر اسناد آرشیو آیت‌الله آقا محمد مهدی کرمانشاهانی، مواردی از اسناد مربوط به مجموعه‌های موجود در کتابخانه شخصی را نیز که مربوط به نهضت مشروطیت بوده و در واقع مکمل موضوعات مندرج در مکاتبات و مدارک مورد بحث می‌باشند، اضافه شده است.

خوشوقت و سعادتمندم که به استظهار استادان مؤسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی به انجام این مهم توفیق یافتم به ویژه از استاد ارجمند جناب آقای دکتر زرگری‌نژاد و جناب آقای حیدری‌نیا تشکر می‌کنم و سپاس خویش را از سرکار خانم گیتی فیض مهدوی تجدید می‌نمایم که وصی صالح بودند و انجام نیّت والد عالقدرشان را موجب شدند.

از آقای محمد تقی جردجو و علی پاشا مجدی و سرکار خانم لیلی جعفری و دانش‌پژوه مشفق خردمند جناب آقای آرش امجدی که در طی این وادی پر نشیب و فراز هر کدام در عرصهٔ آگاهی‌های خود برای اتمام اثر حاضر به نحو احسن تلاش مستمر داشتند، تشکر و برای همگان آرزوی سعادت و سلامت و موفقیت دارم.

محمد علی سلطانی

پاییز ۱۳۸۳